

**NARODNE NOŠNJE HRVATSKE,
Konceptija i tekst JELKA RADAUŠ-
-RIBARIĆ, Izdavač Spektar, Zagreb
1975, 134 str.**

Jedno umnogome izuzetno izdanje — i u tipografskom pogledu (ČGP De-
lo iz Ljubljane i Riječka tiskara iz Ri-
jeke) i u ilustrativnom i stručnom et-
nološkom (44 strane teksta s crtežima
i kartama, 88 tabla reprodukcija foto-
grafija u boji, naslovna i zadnja stra-
na omotnice u boji). Izuzetno za pod-
ručje Hrvatske, jer do sada takva još
nije bilo unatoč brojnim, dapače vrlo
brojnim izdanjima o našim narodnim
nošnjama, no koja sva za ovim zaos-
taju jer su ili samo uže regionalno o-
graničena, ili su samo slikovnice noš-
nja ili su samo komercijalnog i pu-
blicističkoga značaja, bez znanstvenih
pretenzija.

Raspored nošnja proveden je u tri
naša etnogeografska područja: panon-
skom, dinarskom i jadranskom, gdje
upravo i narodne nošnje svojim zna-
čajkama determiniraju ta tri prostora
Hrvatske, uvelike različna i po broj-
nim drugim elementima tradicijske
kulture. Takva stručno etnološki fun-
dirana podjela omogućava i jasnu ori-
jentaciju čitača — olakšanu još i kar-
tom svih mjesta odakle su slikovni
prilozi ovoga djela. Posebno je mjesto
u regionalizaciji nošnja dano Baranji
— s opravdanim razlozima — dakako
u okviru panonske (podunavske) cjeli-
ne, odnosno povezano uz nošnje Sla-
vonije. Steta je što su očito neki raz-
lozi spriječili da i Istra i neki jadrans-
ki otoci budu slikovno obilnije za-
stupljeni.

Može se samo visoko ocijeniti na-
stojanje da se nošnje slikovno ne pri-
kazuju samo kao ukočene atelijske
fotografske figure nego, gdje je to bilo
moguće, kao »slučajno« zahvaćene —
na poljima, pred seoskim kućama, u
seoskom ambijentu, često upravo u po-
kretu ili u tipičnoj seljačkoj pozi (npr.
djevojčice iz Rokovaca, komušanje ku-
kuruza u Divoševcima, pri žetvi ne-
gdje u Slavoniji i dr.). Tako je namje-
štenost poze svedena većinom na pod-
nošljivu mjeru. A gdje je zahvaćen i
ambijent, nije ni nametljiv ni proma-
šen — pa u tome svemu ide puno pri-
znanje i autorici samoj i D. Klasičku,

Z. Ljevakoviću, N. Čaće, M. Babiću,
M. Paviću i »Filkomu« u Zagrebu. Ako
se i nisu stvarno natjecali u tome, ne
može se oteti dojmu kao da je tako
bilo (premda su ih oko i ruka i spre-
ma autorice očito ujedinjavali, uko-
liko nisu već i sami snimatelji bili u-
skladeni stilom i načinom snimanja
folklorskih motiva, razvijenim kod nas
posljednjih nekoliko desetljeća).

Potanki iako nužno sažeti prikazi
sastava, kroja, pojedinosti, napose u-
krasnih, pa nazivlja ovih nošnja na
visini su i stručno i pristupnošću čita-
ču, interesentu koji nije stručnjak. Po-
stoji dakako sa stručne strane i želja
za ovim ili onim daljim (autorici do-
bro znanim) podacima, pojedinostima,
značajkama (tako npr. o značajnijim
razlikama svakodnevnne radne odjeće,
prema blagdanskoj i posebno svetač-
noj, npr. svadbenoj; o djetinjoh, mla-
denačkoj, zatim nošnji oženjenih i u-
datih pa starih ljudi i žena) — što bi
dakako uvelike uvećalo opseg izdanja.
Prednost je većine prikaza u tekstu
da se ne spominje samo vrsta mate-
rijala pojedinih dijelova nošnje nego
se daju sažeto i podaci o njihovu ru-
kotvorskome izrađivanju.

Da pretežu, i u slikovnom i u teks-
tovnom dijelu, ženske nošnje, jedva je
potrebno isticati i objašnjavati. Ali je
za razliku od mnogih sličnih izdanja
ipak muška nošnja i oprema zastup-
ljena u razmjerno znatnu broju; a u
slučajevima gdje je pored ženske ne-
ma, razlog je često nestanak muške
nošnje do vremena snimanja za ovo
izdanje — što čitač dakako samo u po-
kojem takvom slučaju može znati.

Cjelina ovoga izdanja jamačno neće
izazvati dojam da su to sve nošnje
današnje, suvremene, uobičajene, vid-
ljive ovakve kakve su tu prikazane
svakome tko i kada to zaželi ili ima
prilike — dojam koji će se zacijelo
sam od sebe svesti na pravu mjeru
kod većine čitača, napose onih selima
bližih (ili o stanju naših nošnja pravil-
nije informiranih). Slično kao i kod
»Smotra folklora«, koje su također do-
nekle ovom pothvatu na svoj način
pomogle. A moći će svatko veći dio
tih nošnja još »uživo« osvježiti na
tim smotrama — ili, nužno ukočene,
po svim našim etnografskim muzeji-
ma, počevši od matičnoga republičkog
u Zagrebu, gdje je autorica provela

dio svoga vijeka u studiju ove grane tradicijske kulture.

Autentičnošću nošnja (za koju je avtorica bez sumnje pozvani jamac), njihovim ambijentima, izlaganjima u tekstu i ne na posljednjem mjestu tehničkom opremom, ovo se izdanje znatno izdiže nad brojnim sličnim i kod nas i u svijetu, gdje će se moći koristiti njime, budući da je izdano na tri strana jezika, i strani interesent, posebno stručnjak.

Etnološki i kulturnohistorijski (i lingvistički) mogla bi ovo djelo dopuniti i jedna zasebna studija o sudbinama tih nošnja na osnovi dosta obilne slikovne, opisne i leksičke građe iz prošlosti do stanja koje prikazuje ovo izdanje, ne zanemarujući suvremena kretanja i dalje njihove sudbine. Takvi profili njihovih sudbina (pa i pojedinih od tri grupe) dali bi uočiti i putove promjena zbog najrazličnijih faktora: utjecaja svakojakih moda, odjevnih i ukrasnih materijala (kupovnih), povoda za nerijetkim odredbama vlasti ili crkve itd., ali i vlastitih, samoniklih pobuda za promjenama kroja, ukrasa, sastava ove ili one nošnje sve do suptilnije pozadine: same seljačke ocjene estetskih i praktičnih vrijednosti vlastitih nošnja. U takvoj bi studiji, bez sumnje vrlo zahvalnoj, bila neophodna i bibliografija svih naših i stranih radova, analiza, ilustrativnih izdanja i izvora tih nošnja.

Milovan GAVAZZI

MARIJANA GUŠIĆ, STARINSKO ŽENSKO OGLAVLJE U HRVATSKOJ NARODNOJ NOŠNJI, Izdavač Spektar, Zagreb 1975, 52 nepag. str. + 12 tabli.

MARIJANA GUŠIĆ, NEKI PRIMJERI ŽENSKOG OGLAVLJA U HRVATSKOJ NARODNOJ NOŠNJI, Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena, Zagreb 1975, 389—426 str.

Že leta 1974 je Marijana Gušić izdala s sodelovanjem slikarke Grete Turković reprezentančno mapo »Sta-

rinsko žensko oglavlje u hrvatskoj narodnoj nošnji«. V razpravi z istim naslovom, ki je izšla v ZNŽO leto dni kasneje in kjer se vsaj do neke mere, kot avtorica v citatu sama opozarja, naslanja na gradivo obravnavano v mapi, pa nadalje Gušičeva z različnih zornih kotov razvija in podaja svoje ugotovitve o ženskih oglavljih v hrvatski narodni noši. Tako nas avtorica na primeru 12 variant ženskih oglavij, kot so bila v navadi v vaseh zagrebske okolice, v Hrvatski Posavini in Slavoniji, pa v primorju in na jugu, seznanja s celotnim priborom in načini pokrivanja glave.

V primerjavi z omenjeno mapo (1974) se v razpravi avtorica izogiba detajlnejšim opisom načina pokrivanja in sledeč svojemu ustaljenemu metodološkemu načinu išče »globoko arhaične pojave«, ki jih po avtoričenem mnenju izpričuje obravnavano gradivo. Ko razgrinja podobo arhaičnih pojavov podprto z bogatim primerjalnim gradivo, ki dokazuje tudi pri nekaterih delih oglavlja »zasičenost s prastarimi animističnimi magijskimi predstavami«, nas prav tako seznanja s tistimi variantami pokrivanja, kjer so opazni vplivi starejših umetnostnih stilov, vse do nedvomno sodobnih modelov in načinov urejanja pričeške v hrvatskem primorju.

Mimo formalne podobe in estetske ocene etnografskega gradiva o različnih oglavljih skuša avtorica podati zapleteno genezo obravnavanega pribora, ko ugotavlja starinske usedline »o taubitetu las poročene ženske mimo simbolov, ki naj bi priklicali plodnost snahi — roditeljici novega naraščaja«. Ob teh arhaičnih usedlinah pa prav tako opozarja npr. na renesančno pojmovanje urejanja pričeške in na tista pokrivala, ki rabijo kot nujni atributi ženske lepote po humanističnem pojmovanju oplemenitenja človekove zunanosti.

Če nadalje primerjamo obe študiji o ženskih oglavljih, kjer je v delu Turković — Gušić predstavljen v vseh potankostih samo način pokrivanja glave, postavlja avtorica način pokrivanja glave, vsaj na primeru naselja Bratina in Kupinec, s tem da opiše celotno žensko pa tudi moško nošo, v širši oblačilni okvir.